

τον τὸ ἀκρωτήριον Κωλυεργίαν, ὅπερ εἶναι τὸ ἀπὸ τῆς Ἑρμιόνης ἀπώτατον, καὶ ἔπειτα τὸ ἀκρωτήριον τοῦ Βουπόρθμου, τὸ πλησιέστατα αὐτῆς κείμενον. Ὅθεν εἶναι προφανές, ὅτι ἐκ τοῦ ἀπωτάτου μέρους ἄρχεται διηγούμενος ὁ Πausανίας. » Τὴν γνώμην δὲ ταύτην τοῦ Κωλυερίου ἠσπάσθη καὶ ὁ Κιάμπης (α). Καὶ ὁ Κεῖπερτ εἰκάζει, ὅτι ὁ Πausανίας δὲν κατήλθεν ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τῆς ἀνατολικομεσημβρινῆς παραλίας τῆς Πελοποννήσου μέχρι τῆς Ἑρμιόνης, ἀλλ' ὅτι παρέπλευσεν ἐξωθεν (μεσημβρινῶς) τὴν Ἰδραν διὸ καὶ τὴν μὲν ἄκραν Κωλυεργίαν ἔθεσεν εἰς τὸ ἀνατολικώτερον τῆς Ἰδρας ἀκρωτήριον, τὰ δὲ Τρίκρανα εἰς τὸ Τρίκερι, ἀπὸ δὲ τοῦ Τρίκερι ἀνεβίβασε τὸν περιηγητὴν δυτικοαρχτικῶς εἰς τὸν Βούπορθμον, ἥτοι εἰς τὸ ὄρεινόν ἀκρωτήριον τοῦ Μουζακίου.

Ὁμολογῶ, ὅτι ἡ ἔννοια τοῦ ἀντιθέτου ἢ διαφορικοῦ, ἢν δυνατόν νὰ λάβῃ ἡ λέξις ἐτέρα, δὲν ἀποτελεῖ ἀκαταγώνιστον ὑπὲρ τῆς ἀνωτέρω ἐρμηνείας ἐπιχείρημα· οὐδ' ἐξηγεῖται διὰ τῆς ἐρμηνείας ταύτης ἡ παντελής τοῦ Πausανίου σιωπὴ περὶ τῆς μακρῆς παραλίας ἀπὸ τῆς Κορακίας μέχρι τοῦ πρὸς τὴν νῦν Βουρλιάν ἐσχάτου τῆς Ἑρμιονίδος ὄριου, ἐν ᾗ κεῖνται δύο νῆσοι, τρεῖς ἄκραι καὶ ἡ εὐφορος καὶ εὐορμος νῦν Κοιλίας. Ἀλλὰ τότε ὑπολείπεται ἡ εἰκασία, ὅτι τὸ κείμενον δὲν διεσώθη μέχρις ἡμῶν ἀκέραιον, τουτέστιν ὅτι ἡ περικοπὴ αὐτοῦ πλεονεξίᾳ ἐπὶ τὴν πόλιν » δὲν συνέχεται μετὰ τῆς « ἀπὸ δὲ Σκυλλαίου », ἀλλ' ἀνάγεται εἰς φράσιν ἐνδεικνύουσαν βορειοδυτικὴν τινα τῆς Ἑρμιονίδος παραλίαν (β).

(Ἔπεται συνέχεια)

(α) La Grecia descritta da Pausania. Milano, 1826. Δὲν βλέπω ἕμως τὴν λόγον τοῦ νὰ εἰσέλθῃ ὁ Πausανίας, κατὰ τὸν Κωλυερίου, εἰς τὸ βάθος τοῦ Ἀργελικοῦ κόλπου, ὅπως ἐνδείξῃ ἐκεῖθεν τὴν Ἀλιεύσαν, τὴν Πιτυύσαν καὶ τὰς Ἀριστερίας. Ἐκ τῆς ἡμαρτημένης ταύτης ἐξηγήσεως ὁρμήθησαν ἴσως τινὲς νὰ ἐκλάβωσιν, ὅτι Ἀλιεύσα εἶναι τὸ Δασκαλιὸ καὶ Πιτυύσα ἡ Πλατεῖα, ὡς βλέπει τις εἰς γεωγραφικὰς τινὰς πύλας, ὡς καὶ εἰς τὴν νεώτερον τῆς Ἑλλάδος χάρτην, τὸν συνταχθέντα διαταγῇ τῆς Γαλλικῆς κυβερνήσεως.

(β) Οὐδ' ἔχει τι παρὰδεξεν ἡ εἰκασία αὕτη. Ὁ Οὐλερῖχος δὲν ἀνέτρεψε διὰ κριτικῆς τῶν σωζομένων ῥήσεων ἐρμηνείας τὴν τῶς ἐπικρατούσαν ἐσφαλμένην ἐνοματολογίαν τῶν λιμένων καὶ ὀρμῶν τῆς Ἀττικῆς; Πάντες σχεδὸν οἱ ἐκδόντες, σχολιάσαντες καὶ μεταφράσαντες τὸν Πausανίαν ἀποφαίνονται, ὅτι τὸ κείμενον αὐτοῦ εἶναι πολλαχῶς πλημμελές. Ὁ Περσόνιος (in aduersariis) καλεῖ τὸν Πausaniam ἐν σελ. 38, Scriptorem corruptissimum. Ὁ δὲ Βαλχενάριος (in diatriba) λέγει ἐν σελ. 291, Quorumvis errorum exempla unius Pausanias facile praebuerit· ὁ αὐτὸς δ' ἐν σελ. 290, Apud Pausaniam nomina propria per multa vitiosa scribuntur. Ὁ δὲ Αστρὼν (Journal classique, 1816) ὑπεσυνάπτει ἐν σελ. 321, «ὅτι ὁ Πausανίας εἶναι ἀναντιρρήτως ὁ μᾶλλον ἡλλοιωμένος τῶν περὶ τὴν συγγραφὴν». Ὁ δὲ Βίλνολφ (in Volffii, litter. Ann. II, σελ. 416) λυπεῖται, ὅτι πολλὰ τοῦ καίμενου τοῦ Πausανίου διέφθαρται. Ὁ δὲ Κλαύριος, ἐν τόμῳ Α' τῆς προμνημονευθείσης μεταφράσεως αὐτοῦ, λέγει, «τὰ χάσματα εἶναι πλείονα ἢ

Η ΠΕΡΙ ΠΟΙΝΗΣ ΘΕΩΡΙΑ

ΤΟΥ

ΠΛΑΤΩΝΟΣ

(Συνέχ. καὶ τέλος. Ἰδε φυλλάδ. 381.)

II

Ἐν τῷ Γοργίᾳ πρόκειται διάλογος περὶ ῥητορικῆς· μεταξὺ δὲ λόγων ὁ Πῶλος δύο προτείνει ζητήματα· ὅτι τὸ ἀδικεῖν κρεῖττον τοῦ ἀδικεῖσθαι, καὶ ὅτι ἄθλιος ὁ ἀδικήσας καὶ δίκην δούς. Ὁ Σωκράτης ἐξανίσταται κατὰ τῶν ἀξιωματίων τούτων καὶ πολυμελὲς αὐτὰ μετὰ τῆς ἰδιαζούσης τῷ Πλάτῳνι διαλεκτικῆς δεινότητος. (1).

Σωκράτης. Ἀδικῶν δε δὴ εὐδαίμων ἔσται ἄρ' ἂν τυγχάνῃ δίκης τε καὶ τιμωρίας;

Πῶλος. Πικιστά γε, ἐπεὶ οὕτω γ' ἂν ἀθλιώτατος εἴη.

Σωκρ. Ἀλλ' ἐὰν ἄρα μὴ τυγχάνῃ δίκης ὁ ἀδικῶν, κατὰ τὸν σὸν λόγον εὐδαίμων ἔσται;

Πῶλ. Φημί.

Σωκρ. Κατὰ δέ γε τὴν ἐμὴν δόξαν, ὦ Πῶλε, ὁ ἀδικῶν τε καὶ ὁ ἀδικος πάντως μὲν ἄθλιος, ἀθλιώτερος μὲντοι, ἐὰν μὴ διδῶ δίκην μηδὲ τυγχάνῃ τιμωρίας ἀδικῶν, ἥττον δὲ ἄθλιος, ἐὰν διδῶ δίκην καὶ τυγχάνῃ δίκης ὑπὸ θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων.

Πῶλ. Ἄτοπά γε, ὦ Σώκρατες, ἐπιχειρεῖς λέγειν.

Σωκρ. Πειράσσομαι δέ γε καὶ σὲ ποιῆσαι, ὦ ἑταῖρε, ταῦτά μοι λέγειν· φίλον γάρ σε ἡγοῦμαι. Νῦν μὲν οὖν ἃ διαφερόμεθα ταύτ' ἐστὶ· σκόπει δὲ καὶ σὺ· εἶπον ἐγὼ που ἐν τοῖς ἐμπροσθεν τὸ ἀδικεῖν τοῦ ἀδικεῖσθαι κάκιστον εἶναι.

Πῶλ. Πάνυ γε.

Σωκρ. Σὺ δὲ τὸ ἀδικεῖσθαι.

Πῶλ. Ναί.

Σωκρ. Καὶ τοὺς ἀδικούντας ἀθλίους ἔργον εἶναι ἐγὼ, καὶ ἐξηλέγχθην ὑπὸ σοῦ.

Ἐὰν φαντάζεται τις, οὐδὲ τολμῶ νὰ ἐλπίσω ὅτι ἐπέδειξα ἔλα· ἀλλὰ καὶ δὲ προσθέτει, «ὕπάρχουσι πολλὰ χωρία τοῦ Πausανίου, ἅτινα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξηγηθῶσιν, εἰμὲν ἀφοῦ λάβῃ τις γνώσιν τῶν χωρῶν καὶ μνημείων, τῶν περιγραφόμενων ὑπὸ τοῦ περιηγητοῦ.» Καὶ ὁ Ληκ εἰκάζει, ὡς προείρηται, ὅτι τὸ κείμενον εἶναι ἀτελές. «Ὁ αὐτὸς Ληκ περὶ τῆς ἐν κεφ. ΙΗ' τῶν Ἀττικῶν περικοπῆς, «ἐνταῦθα εἰκόνας Ἀθριανοῦ, δύο μὲν εἰσι θαλάσσιον λίθου, δύο δὲ Αἰγυπτίου» χαλκαῖ δ' ἐστῶσι πρὸ τῶν κίωνων, ἃς Ἀθηναῖοι καλοῦσιν ἀποίκους πόλεις,» λέγει ἐν σημειώσει ταύτῃ. «Ἐπαιδὴ τοῦ καίμενου τοῦ Πausανίου ἐν πολλοῖς ἐξερέθησαν μέρη τινα, μάλιστα ἐνθα ἀπὸ ἐμοίων λέξεων ἄρχονται τὰ κῶλα τοῦ λόγου, διὰ τοῦτο καὶ ἐνταῦθα εἶναι πιθανόν, ὅτι παρελείφθησαν αἱ λέξεις ἃς ἀνέθεσαν πρὸ τῶν ἃς Ἀθηναῖοι.» ἀναφέρει δὲ καὶ ἣν ἐποίησεν ὁ Βοίλχιος (corp. inscrip. 331) διόρθωσιν, προσθεῖς πρὸ τῆς (ἐν ἀρχῇ τοῦ ἔδαφίου) λέξεως Ἀθριανὸς τὸ σὺ. Παραπλήσια διορθώσεις ἴσως πρεστάθησαν καὶ εἰς ἄλλα τοῦ Πausανίου χωρία ὑπὸ τοῦ Ληκ καὶ ἄλλων· ἀλλ' ἡ περὶ τούτων ἔρευνα ἀνήκει εἰς ἐξ ἐπαγγέλματος φιλολόγον.

(1) Πλάτωνος Γοργίας XXVII.

Πῶλ. Ναὶ μὰ Δία . . .

Σωκρ. Σὺ δέγε εὐδαιμονεστάτους αὐ τοὺς ἀδικούντας, ἐὰν μὴ διδῶσι δίκην.

Πῶλ. Πάνυ μὲν οὖν . . .

Σωκρ. Εὐδαιμονέστερος μὲν τοίνυν οὐδέποτε ἔσται οὐδέτερος αὐτῶν . . . ἀθλιώτερος μέντοι ὁ διαφεύγων. Τί τοῦτο, ὦ Πῶλε; γελᾷς; ἄλλο αὐ τοῦτο εἰδος ἐλέγχου ἐστίν, ἐπειδὴν τίς τι εἶπῃ, καταγελᾷ, ἐλέγχειν δὲ μή.

Πῶλ. Οὐκ οἶει ἐξεληλέγχθαι, ὦ Σώκρατες, ὅταν ταιαῦτα λέγῃς, ἃ οὐδεὶς ἂν φήσειεν ἀνθρώπων; . . .

Σωκρ. Λέγε δὴ μοι, ἔν' εἰδῇς, ὥσπερ ἂν εἰ ἐξ ἀρχῆς σὲ ἠρώτων· πότερον δοκεῖ σοι, ὦ Πῶλε, κάκιον εἶναι τὸ ἀδικεῖν ἢ τὸ ἀδικεῖσθαι;

Πῶλ. Τὸ ἀδικεῖσθαι ἔμοιγε.

Σωκρ. Τί δὲ αἴσχιον; πότερον τὸ ἀδικεῖν ἢ τὸ ἀδικεῖσθαι; Ἀποκρίνου.

Πῶλ. Τὸ ἀδικεῖν.

Σωκρ. Οὐκοῦν καὶ κάκιον, εἴπερ αἴσχιον.

Ὁ Πῶλος ἀμφοισθῇ τοῦτο, ὁ δὲ Σωκράτης ὀρίζει τὸ μὲν καλὸν ἡδονῇ καὶ ἀγαθῷ, τὸ δ' αἰσχρὸν λύπῃ καὶ κακῷ· ἐπειδὴ δ' ἐν τῷ ἀδικεῖν ὑπερέχει τὸ κακόν, τὸ ἀδικεῖν καὶ κάκιον ἐστὶ καὶ αἴσχιον τοῦ ἀδικεῖσθαι. Ὁ Πῶλος ἀνγκυλάζεται νὰ πεισθῇ εἰς τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο, ὁ δὲ Σωκράτης προβαίνει εἰς τὸ δεῦτερον θέμα· (1)

Σωκρ. Μετὰ τοῦτο, περὶ οὗ τὸ δεῦτερον ἡμφοισθῇσάμεν σκεψώμεθα· τὸ ἀδικοῦντα διδόναι δίκην ἄρα μέγιστον τῶν κακῶν ἐστίν, ὥς σὺ ᾧου, ἢ μείζον τὸ μὴ διδόναι, ὥς αὐ ἐγὼ ᾧμην. Σκοπώμεθα δὲ τῇδε· τὸ διδόναι δίκην καὶ τὸ κολάζεσθαι δικαίως ἀδικοῦντα ἄρα τὸ αὐτὸ καλεῖς;

Πῶλ. Ἐγώ γε.

Σωκρ. ἔχεις οὖν λέγειν, ὥς οὐχὶ τά γε δίκαια πάντα καλὰ ἐστὶ καθόσον δίκαια; καὶ διασκεψάμενος εἰπέ.

Πῶλ. Ἀλλὰ μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες . . .

Σωκρ. Τὸ δίκην διδόναι πότερον πάσχειν τί ἐστίν ἢ ποιεῖν;

Πῶλ. Ἀνάγκη, ὦ Σώκρατες, πάσχειν.

Σωκρ. Οὐκοῦν ὑπό τινος ποιοῦντος;

Πῶλ. Πῶς γὰρ οὐ; ὑπό γε τοῦ κολάζοντος;

Σωκρ. Ὁ δὲ ὀρθῶς κολάζων δικαίως κολάζει;

Πῶλ. Ναί.

Σωκρ. Δίκαια ποιών ἢ οὐ;

Πῶλ. Δίκαια.

Σωκρ. Οὐκοῦν ὁ κολαζόμενος δίκην δίδους δίκαια πάσχει;

Πῶλ. Φαίνεται.

Σωκρ. Τὰ δὲ δίκαιά σου καλὰ ὁμολόγηται;

Πῶλ. Πάνυ γε.

Σωκρ. Τούτων ἄρα ὁ μὲν ποιεῖ καλὰ, ὁ δὲ πάσχει, ὁ κολαζόμενος.

Πῶλ. Ναί.

Σωκρ. Οὐκοῦν εἴπερ καλὰ, ἀγαθὰ; ἢ γὰρ ἡδέναι ἢ ὠφέλιμα.

Πῶλ. Ἀνάγκη.

Σωκρ. Ἀγαθὰ ἄρα πάσχει ὁ δίκην δίκους;

Πῶλ. Ἔοικεν.

Σωκρ. Ὡφελεῖται ἄρα;

Πῶλ. Ναί.

Σωκρ. Ἄρα ἦνπερ ἐγὼ ὑπολαμβάνω τὴν ὠφελειαν; βελτίων τὴν ψυχὴν γίγνεται εἴπερ δικαίως κολάζεται;

Πῶλ. Εἰκός γε.

Σωκρ. Κακίας ἄρα ψυχῆς ἀπαλλάττεται ὁ δίκην δίδους;

Πῶλ. Ναί.

Σωκρ. Ἄρ' οὖν τοῦ μεγίστου ἀπαλλάττεται κακοῦ.

Τί λέγομεν ἡμεῖς σήμερον; Ἡ ποινὴ εἶναι ἐξιλέωσις τῆς δικαιοσύνης καὶ ἐκανοποίησις αὐτῆς· τί δὲ λέγει ὁ Πλάτων; ἡ ποινὴ, ἀπορρέουσα ἀπὸ τοῦ δικίου, εἶναι ἀπαλλαγὴ κακίας. Τὸ δὲ δίκαιον, τοὺς νόμους, ὁ Πλάτων δὲν θεωρεῖ ὡς συνθήκην τινὰ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων· τὸ καλὸν, τὸ ἀγαθόν, τὸ ἀληθές, ὥς λέγει ὁ Cousin μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν εὐγλωττίας καὶ σαφηνείας, εἶναι τριττὴ οὐσία τῆς θεότητος, ἧς ἀτελῶς μετέχομεν οἱ ἄνθρωποι ἡμεῖς. Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ πρῶτος νόμος καὶ ὁ πρῶτος νομοθέτης, ἡμεῖς δ' ἀγωνιζόμεθα ν' ἀντιληφθῶμεν τῶν ὑψίστων ἐκείνων νόμων, ἀλλὰ πολλάκις ἀπατῶμεθα.

Σωκρ. Ὁ νόμος ἄρα βούλεται τοῦ ὄντος εἶναι ἐξεύρεσις.

ἔ. Πῶς οὖν, ὦ Σώκρατες, εἰ ὁ νόμος τοῦ ὄντος ἐστὶν ἐξεύρεσις, οὐκ αἰετὶ τοῖς αὐτοῖς νόμοις χρῶμεθα περὶ τῶν αὐτῶν, εἰ τὰ ὄντα γε ἡμῖν ἐξεύρηται;

Σωκρ. Βούλεται μὲν οὐδὲν ἥττον ὁ νόμος εἶναι τοῦ ὄντος ἐξεύρεσις· εἰ δ' ἄρα μὴ τοῖς αὐτοῖς αἰετὶ νόμοις χρῶνται ἄνθρωποι, ὥς δοκοῦμεν, οὐκ αἰετὶ δύνανται ἐξευρίσκειν, ὁ βούλεται ὁ νόμος, τὸ ὄν (1).

Ὁ Πλάτων πολὺ μᾶλλον ἡμῶν ἐμβαθύνων εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν, ἀνακαλύπτει ὅτι ἡ ποινὴ ἀναίρουσα τὴν ἀδικίαν ἀφαιρεῖ ἀπὸ τῆς ψυχῆς τὸ στίγμα αὐτὸ τοῦ ἐγκλήματος. Ἀλλ' ἔτι σαφέστερον ὁμιλεῖ κατωτέρα (2).

Σωκρ. Τί τέχνη πενίας ἀπαλλάττει; οὐ χρηματιστική;

(1) Γοργίας XXXI, 476.

(1) Πλάτων Μένων VI. 315. (2) Γοργίας XXXIV.

Πῶλ. Ναί.

Σωκρ. Τίς δὲ νόσου; οὐκ ἰατρική;

Πῶλ. Ἀνάγκη.

Σωκρ. Τίς δὲ πονηρίας καὶ ἀδικίας; εἰμὴ οὕτως εὐπορεῖς, ὥδε σκόπει· ποῖ ἄγωμεν καὶ παρὰ τίνος τοὺς κάμνοντας τὰ σώματα;

Πῶλ. Παρὰ τοὺς ἰατροὺς, ὦ Σώκρατες.

Σωκρ. Ποῖ δὲ τοὺς ἀδικοῦντας καὶ τοὺς ἀκολασταίνοντας;

Πῶλ. Παρὰ τοὺς δικαστὰς λέγεις;

Σωκρ. Οὐκοῦν δίκην δώσοντας;

Πῶλ. Φημί.

Σωκρ. Ἄρ' οὖν οὐ δικαιοσύνη τινὶ χρώμενοι κολάζουσιν οἱ ὀρθῶς κολάζοντες;

Πῶλ. Ἀπλὸν δῆ.

Σωκρ. Δίκη οὖν ἀπαλλάττει ἀκολασίας καὶ ἀδικίας. Σωφρονίζει γάρ που καὶ δικαιοτέρους ποιεῖ καὶ ἰατρικὴ γίγνεται πονηρίας ἢ δίκη.

Πῶλ. Ναί.

Σωκρ. Εὐδαιμονέστατος μὲν ἄρα ὁ μὴ ἔχων κακίαν ἐν ψυχῇ, ἐπειδὴ τοῦτο μέγιστον τῶν κακῶν ἐφάνη.

Πῶλ. Ἀπλὸν δῆ.

Σωκρ. Δεύτερον δῆ που ὁ ἀπαλλαττόμενος.

Πῶλ. Ἔσικεν,

Σωκρ. Οὗτος δ' ἦν ὁ νοθευόμενός τε καὶ ἐπιπληττόμενος καὶ δίκην δίδούς.

Πῶλ. Ναί.

Σωκρ. Κάκιστα ἄρα ζῇ ὁ ἔχων ἀδικίαν καὶ μὴ ἀπαλλαττόμενος.

Πῶλ. Φαίνεται.

Σωκρ. Οὐκοῦν οὗτος τυγχάνει ὢν ὅς ἂν τὰ μέγιστα ἀδικῶν καὶ χρώμενος μεγίστῃ ἀδικίᾳ διαπράττεται ὥστε μῆτε νοθευεῖσθαι, μῆτε κολάζεσθαι, μῆδὲ δίκην δίδόναι... Δεύτερον ἄρα ἐστὶ τῶν κακῶν μεγέθει τὸ ἀδικεῖν· τὸ δὲ ἀδικοῦντα μὴ δίδόναι δίκην πάντων μεγιστόν τε καὶ πρῶτον κακῶν πέφυκεν.

Σαφέστερον βεβαίως σήμερον δὲν ἐκφραζόμεθα· ἀπεναντίας πλείστα Γερμανικαὶ θεωρίαι ἔχουσι τι τοσοῦτον σκοτεινόν, ὥστε ὡς ποινὴ μάλλον ἢ ὡς δικαιολογίας αὐτῆς δύνανται νὰ χρησιμεύσωσιν.

Ὁ Πλάτων ὀρίσας τὸν πρῶτον καὶ κύριον σκοπὸν τῆς ποινῆς κατενόησε καὶ τοὺς παρεπομένους αὐτῇ σκοποὺς. « Προσθήκει δὲ παντὶ τῷ ἐν τιμωρίᾳ ὄντι, ὑπ' ἄλλου ὀρθῶς τιμωρουμένῳ, ἢ βελτίονι γίνεσθαι καὶ ὀνείασθαι, ἢ παραδείγματι τοῖς ἄλλοις γίνεσθαι, ἵνα ἄλλοι ἐρῶντες πάσχοντα ἃ ἂν πάσχη, φοβούμενοι βελτίους γίγνωνται. Εἰσὶ δὲ οἱ μὲν ὠφελούμενοί τε καὶ δίκην διδόντες ὑπὸ Θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων οὗτοι, οἱ ἂν ἰάσιμα ἁμαρτήματα ἁμάρτωσιν· ὅμως δὲ δι' ἀλγυθόνων καὶ ὀδυνῶν γίγνεται αὐ-

τοῖς ἢ ὠφέλεια καὶ ἐνθάδε καὶ ἐν Ἄδου· οὐ γὰρ οἶόν τε ἄλλως ἀδικίας ἀπαλλάττεσθαι. Οἶδ' ἂν τὰ ἔσχατα ἀδικήσωσι καὶ διὰ τοιαῦτα ἀδικήματα ἀνίστοι γένωνται, ἐκ τούτων τὰ παραδείγματα γίγνεται, καὶ οὗτοι αὐτοὶ μὲν οὐκέτι ὀνείανται οὐδὲν, ἅτε ἀνίστοι ὄντες, ἄλλοι δὲ ὀνείανται οἱ τούτους ἐρῶντες διὰ τὰς ἁμαρτίας τὰ μέγιστα καὶ ὀδυνηρότατα καὶ φοβερώτατα πάθη πάσχοντας τὸν αἰετὶ χρόνον, ἅτε χνῶς παραδείγματα ἀνηρτημένους ἐκεῖ ἐν Ἄδου ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ, τοῖς αἰετῶν ἀδίκων ἀφικνουμένοις θεάματα καὶ νοθευτήματα. » (1).

Ὁ Πλάτων λοιπὸν στηρίζων τὴν ποινὴν ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ χαρακτηρίζων αὐτὴν ὡς ἀναίρεσιν τῆς ἀδικίας, καὶ οὐχὶ ἱκανοποίησιν τοῦ παθόντος, « οὐ γὰρ τὸ γεγονὸς ἀγέννητον ἔσται ποτέ » (2), οὐχ ἥττον ἐγνώρισε καὶ τοὺς παρεπομένους αὐτῇ σκοποὺς, τὴν βελτίωσιν τοῦ ἁμαρτήσαντος, τὴν ἀποδειμάτωσιν τῶν ἄλλων· καὶ ταῦτα πρὸ τοσοῦτων αἰώνων, ἐνῷ ἔτι κατὰ τὴν παρούσαν ἑκατονταετηρίδα ὑπὸ πολλῶν οἱ σκοποὶ οὗτοι τῆς ποινῆς παρεγνωρίσθησαν.

Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ περὶ ποινῆς θεωρίᾳ τοῦ Πλάτωνος. Περί δὲ τοῦ μέτρου αὐτῆς ὁ Πλάτων γνωρίζει ὅτι πᾶσα ἐναντία τῇ δικαιοσύνῃ πράξις συνεπάγεται ποινὴν τοσοῦτῳ αὐστηροτέραν ὥστε ἀδικωτέρα εἶναι ἢ πράξις, ἀλλ' οὐχ ἥττον ἀνάγκη νὰ ὑφίσταται δίκην « ὁ μὲν ἀνοίᾳ κακουργήσεως ἄλλοτρία, πειθοῖ διὰ νεότητά ἢ τι τοιοῦτο χρῆσάμενος » ἐλαφροτέραν, ὁ δὲ δι' οἰκείαν ἀνοίαν ἢ δι' ἀκράτειαν ἡδονῶν ἢ λυπῶν ἐν φόβοις δειλοῖς ἢ τισιν ἐπιθυμίαις ἢ φθόνοις ἢ θυμοῖς δυσιάτοις, βαρυτέραν. » (3). Ἐν γένει δὲ δείκνυται ὁ φιλόσοφος λίαν ἐπιεικὴς πρὸς τοὺς ἀδίκους· ἡ ἐπιείκεια δ' αὐτοῦ αὐτὴ ὁρμάται ἐξ ἀρχῆς ἥτις μαρτυρεῖ τῷ ὄντι τὴν εὐγένειαν καὶ τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνδρός· « ὅτι πᾶς ὁ ἀδικὸς οὐχ ἐκὼν ἀδικός. Τῶν γὰρ μεγίστων κακῶν οὐδεὶς οὐδαμοῦ οὐδὲν ἐκὼν κεκτήτο ἂν ποτε, πολὺ δ' ἥκιστα ἐν τοῖς τῶν ἐκυτοῦ τιμωτάτοις· ψυχῇ, δ' ὡς εἶπομεν, ἀληθεῖς γ' ἐστὶ πᾶσι τιμωτάτον· ἐν οὖν τῷ τιμωτάτῳ τὸ μέγιστον κακὸν οὐδεὶς ἐκὼν μήποτε λάβῃ καὶ ζῇ διὰ βίου κεκτημένος αὐτό. Ἀλλὰ ἐλευθὸς μὲν πάντως ὅγε ἀδικός καὶ ὁ τὰ κακὰ ἔχων, ἐλευθὸν δὲ τὸν μὲν ἰάσιμα ἔχοντα ἐγγυρεῖ καὶ ἀνείργοντα τὸν θυμὸν προσθύνει καὶ μὴ ἀκροχολοῦντα γυναικείως πικραίνόμενον, διατελεῖν, τῷ δ' ἀκράτως καὶ ἀπαραμυθήτως πληρμελεῖ καὶ κακῶ ἐφιέναι δεῖ τὴν ὀργήν· διὸ δεῖ θυμοειδῆ πρέπειν καὶ πρᾶν φάμεν ἐκάστοτε εἶναι δεῖν τὸν ἀγαθόν. » (4). Ὁ Πλάτων λοιπὸν πρεσβεύει ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἅτε μετὰ θεὸν τὸ τελειότατον τῶν ὄντων, ἀδύ-

(1) Γοργίας LXXXI. (2) Νόμων βιβλ. ια' 934 (3) Νόμων ια', 934. (4) Νόμων E. 731.

νακτον νὰ ἔχη τὴν προαίρεσιν τοῦ ἁμαρτήματος· ἁμαρτάνων δὲ ἐκτρέπεται, οὕτως εἰπεῖν, τῆς ἀρχικῆς αὐτοῦ φύσεως. Διὰ τοῦτο δέον νὰ ἐλεῇ τις μᾶλλον τὸν ἄδικον καὶ νὰ προσπαθῇ ν' ἀνορθώσῃ αὐτόν. Μὴν ὑπαλάβωμεν ὁμῶς ὅτι ὁ Πλάτων ἐσύγχυσε τὴν δικαιοσύνην πρὸς τὸν ἔλεον, ὥς τινες τῶν νεωτέρων. Ἀνάγκη βεβαίως ἡ δικαιοσύνη νὰ μὴ ᾔναι ἐναντία τοῦ ἔλεου· ἀλλὰ δὲν πρέπει πάλιν νὰ ἐκμηδενίζηται ὑπ' αὐτοῦ· δὲν πρέπει νὰ σφετερίζηται ἡ πολιτεία δικαίωματα τῆς θρησκείας. Εἰς πᾶσαν ποινὴν ἀνάγκη νὰ ἐπικρατῇ ἡ ἔννοια τῆς τιμωρίας πρὸ πάντων, νὰ παρέπηται δὲ ἡ τῆς βελτιώσεως πρόθεσις. Πρὸς τοῦτο τρία δεχόμενος δεσμοτήρια, καὶ τρεῖς περὶ ἀσέβειαν αἰτίαι, σχεδόν τι ὥς ἡμεῖς σήμερον διανέμει ἐνταῦθα τοὺς ἐνόχους πρὸς τιμωρίαν καὶ βελτίωσιν. « Δεσμοτηρίων δὲ ὄντων ἐν τῇ πόλει τριῶν, ἑνὸς μὲν κοινοῦ τοῖς πλείστοις περὶ ἀγοράν, σωτηρίας ἕνεκα τοῖς πολλοῖς τῶν σωμάτων, ἑνὸς δὲ περὶ τὸν τῶν νύκτωρ συλλεγομένων σύλλογον, σωφρονιστήριον ἐπωνομαζόμενον, ἑνὸς δ' αὖ κατὰ μέσσην τὴν χώραν, ὅπη περ ἂν ἔρημός τε καὶ ὥς ὅτι μάλιστα ἀγριώτατος ἡ τόπος, τιμωρίας ἔχων ἐπωνυμίαν φήμην τινά. » (1). Καὶ εἰς μὲν τὸ πρῶτον τίθενται οἱ μικρὸν πταίσαντες· εἰς δὲ τὸ δεύτερον « τοὺς ὑπ' ἀνοίαν ἄνευ κάκῃς ὀργῆς τε καὶ ἡθους γεγεννημένους εἰς τὸ σωφρονιστήριον ὁ δικαστὴς τιθέσθω μηδὲν ἑλαττον ἐτῶν πέντε, ἐν τούτῳ δὲ τῷ χρόνῳ μηδεὶς τῶν πολιτῶν αὐτοῖς ἄλλος συγγιγνέσθω πλὴν οἱ τοῦ νυκτερινοῦ συλλόγου κοινωνοῦντες ἐπὶ νοθεύσει τε καὶ τῇ τῆς ψυχῆς σωτηρίᾳ » (2). « Οἱ δ' ἂν θηριώδεις γένωνται, τούτοις τιμάτω τὸ δικαστήριον κατὰ νόμον δεδέσθαι μὲν ἐν τῷ τῶν μεσογείων δεσμοτηρίῳ, προσιέναι δὲ αὐτῷ μηδένα ἐλεύθερον μηδέποτε, τακτὴν δὲ ὑπὸ τῶν νομοφυλάκων αὐτοὺς τροφὴν παρὰ τῶν οἰκετῶν λαμβάνειν. » (3)

Οἱ κάλλιστοι τῶν νόμων θεραπεύοντες τὴν ἀδικίαν διδάσκουσι καὶ ἀναγκάζουσι τὸν ἄδικον νὰ μισῇ μὲν τὴν ἀδικίαν, νὰ στέργῃ δὲ ἢ νὰ μὴ μισῇ τὴν τοῦ δικαίου φύσιν· ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ ἄνθρωποι ἀδιόρθωτοι. Τὸ ἔγκλημα αὐτῶν δεικνύει ψυχὴν μὴ δυναμένην πλέον ν' ἀντιληφθῇ τὸ καλόν· α ὅν δ' ἂν ἀνιάτως αἰσθῆται νομοθέτης, δίκην τούτοις καὶ νόμον θύσει τινα γιγνώσκων, τοῖς τοιούτοις πᾶσιν ὥς οὔτε αὐτοῖς ἔτι ζῆν ἄμεινον, τοὺς τε ἄλλους ἂν διπλῇ ὠφελοῖεν ἀπαλλαττόμενοι τοῦ βίου, παράδειγμα μὲν τοῦ μὴ ἀδικεῖν τοῖς ἄλλοις γιγνώμενοι, ποιοῦντες δὲ ἀνδρῶν κακῶν ἔρημον τὴν πόλιν. Οὕτω δὲ τῶν τοιούτων περὶ νομοθέτη κολαστὴν τῶν ἁμαρτημάτων θάνατον ἀνάγκη νέμειν, ἄλλως δὲ οὐδαμῶς. » (4)

(1) Νόμων ι. 908. (2) Νόμων, ι. 909. (3) Αὐτίθι. (4) Νόμων θ. 863.

Ἐκ τούτων προδήλως καταφαίνεται ὅτι καὶ περὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ποινῶν ὁ Πλάτων ἔθετο τὰς βᾶσεις ὅλων τῶν νεωτέρων σωφρονιστικῶν συστημάτων, τὴν μόνωσιν, τὴν ἐργασίαν, τὴν νοθεύσειν. Καὶ περὶ τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου δὲ ἀπολήγει εἰς συμπεράσματα, ὧν εὐλογώτερα δὲν ἔφεραν βεβαίως εἰς μέσον, αἱ τῶν νεωτέρων καὶ σοφωτέρων ἀνδρῶν συζητήσεις.

Ἀλλὰ καταπαύω ἐνταῦθα τὸν λόγον. Τὸ ζήτημα εἶναι μέγα καὶ πολὺ ἀνώτερον τῶν ἀσθενῶν δυνάμεων ἐλαχίστου τῆς ἐπιστήμης διακόνου, ἀμβλυποῦντος ἔτι πρὸς τὴν λάμψιν τῶν ἀληθειῶν αὐτῆς. Ἰσως βραδυτέρου μετὰ ὀριμωτέραν μελέτην ἐπανέλθω εἰς τὸ ἀντικείμενον τοῦτο, ἵνα πραγματευθῶ αὐτὸ ἀκριθέστερον ἅμα καὶ πληρέστερον. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ὁ σκοπός μου ἦτο νὰ ἱχνογραφήσω ἁπλῶς τὰς κυριωτέρας αὐτοῦ γραμμάς παρέχων τοῖς ἐμοῖς σοφοῖς εὐεργέταις καὶ καθηγηταῖς μικρὸν τεκμήριον, ὅτι ὁ σπόρος τῆς διδασκαλίας αὐτῶν δὲν ἔπεσεν ἐπὶ πέτρᾳ ἀναίσθητον, καὶ ὅτι ἂν τυχὸν πλανῶμαι περὶ τὴν εὔρεσιν τῆς ἀληθείας, φλέγομαι τοῦλάχιστον πρὸς ἀναζήτησιν αὐτῆς ὑπὸ πόθου ἱεροῦ, ὃν δὲν θέλουσιν ἀποδοκιμάσει οἱ πατέρες τῆς παρ' ἡμῖν ἐπιστήμης τοῦ δικαίου.

ΔΗΜ. ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΥΠΟΥΛΟΣ. Δ. Ν.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑΙ ΤΙΝΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ΠΕΡΙ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΟΝΤΟΣΤΑΥΛΟΥ

καὶ ἐπιστολαὶ Καποδιστρίου καὶ Κοραῆ
πρὸς αὐτόν.

Γινώσκοντες ὅτι ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Ἄλ. Κοντόσταυλος, οἰκειότατος ὢν τοῦ Κοραῆ, ἐτιμᾶτο ἰδιαζόντως παρ' αὐτοῦ καὶ συνεχῇ εἶχεν ἀλληλογραφίαν, παρεκαλέσαμεν τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ νὰ ἐπιτρέψωσιν ἡμῖν τὴν δημοσίευσιν τῶν ἐπιστολῶν τοῦ χίου φιλοσόφου, οὐ μόνον διότι ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς ἀνακαλύπτομεν συνήθως καὶ τὰ ἐνδότεα τῆς συνειδήσεως, ἀλλὰ κυρίως διότι καὶ μία γραμμὴ ἐξεληθούσα ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ εὐεργέτου ἐκείνου τῆς Ἑλλάδος ἀπαπνέει, ὥς ἐκ τῶν ἄλλων αὐτοῦ συγγραφῶν μανθάνομεν, φιλοπατρίαν, χρηστότητα, ἀρετήν. Ὅτι δὲ πάντων τῶν λοιπῶν εὐγενῶν ἐκείνου αἰσθημάτων ἐπρώτευσεν ὁ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρως γίνεται πρόδηλον ἐξ ὧν ἔγραψεν, ἐκ τε τῶν ἐπιστολῶν ἃς ἐδημοσίευσεν τὸ 1839 καὶ 1841 ἔτος ὁ μακαρίτης Ἰ. Πρωτάς, καὶ ἐκ τῶν σήμερον κοινοποιουμένων. Ἐς ἐπεξελέθη ὁ ἀναγνώστης τὴν ἀπὸ 14 Σεπτεμβρίου 1819